De opkomst van ‘nieuw rechts’ - De Deense Volkspartij

Bas Bolman
November 2003

Inleiding
Thatcher en Reagan worden als de twee belangrijkste figuren aangeduid als het gaat om de oorsprong van nieuw rechts. Zij stelden dat de maatschappij te afhankelijk is geworden van de overheid. Vooraf aan de jaren tachtig was al verschillende malen bewezen dat economische groei niet onbeperkt kan zijn, zoals men in de jaren zestig dacht. De welvaartsmaatschappij bleek enorme kosten met zich mee te brengen, waardoor staatsschulden sterk waren toegenomen.

Er werd afstand genomen van het Keynesiaanse gedachtegoed dat de overheid zich actief met het sturen van de economie moest bezighouden. Aldus gingen Thatcher en Reagan over op een politiek-economisch systeem waarin de vrije markt het belangrijkste principe werd. Belastingen moesten worden verminderd, en de overheid moest worden ingekrompen.

Anno 2003 zijn er in verschillende landen binnen Europa een aantal partijen aan te wijzen die in meer of mindere mate onder de politieke stroming nieuw rechts vallen. Haider’s rechts-radicale Freiheitliche Partei Österreichs in Oostenrijk en het extreem rechtse Front National van Le Pen in Frankrijk behoren tot de bekende voorbeelden. Toch zijn er ook minder bekende voorbeelden, zoals bijvoorbeeld de Dansk Folkeparti in Denemarken.

De Deense Volkspartij zal dan ook het onderwerp zijn van deze paper. Om de partij binnen de Deense politieke arena te kunnen plaatsen is het noodzakelijk om een beschrijving te geven van de Deense staatsinrichting. Daarna wordt ingezoomd op De Deense Volkspartij, de doelstellingen en het partijprogramma. Vervolgens wordt bekeken in hoeverre deze partij daadwerkelijk onder de stroming nieuw rechts valt, en welke overeenkomsten en verschillen er aan te wijzen zijn. Daarna wordt de relatie tussen De Deense Volkspartij en het conservatisme beschreven, zodat ook hier de verschillen en overeenkomsten duidelijk worden. Tot besluit zullen er uiteraard enkele korte conclusies getrokken worden.

De Deense staatsinrichting
Denemarken is een parlementaire monarchie, waarin de wetgevende macht in de handen ligt van de koning, samen het Folketing, het Deense parlement[1]. De laatste bestaat uit één kamer met 179 leden, die allen rechtstreeks gekozen worden voor een periode van vier jaar. Van de 179 zetels gaan er vier naar vertegenwoordigers van de Faeröer en Groenland, 135 naar de partijen die de kiesdrempel hebben gehaald, en 40 naar de kleinere partijen. De uitvoerende macht ligt tevens bij de koning en bovendien bij de ministers die aan het parlement verantwoordelijk zijn.

Denemarken telt bijzonder veel politieke partijen, waardoor het land vaak door minderheidskabinetten geregeerd wordt[1]. Na de verkiezingen van november 2001 was dit inderdaad het geval. De Sociaal Democratische Partij verloor aanzienlijk, waardoor zij hun plaats in de coalitie moesten afstaan. De minderheidsregering wordt thans gevormd door De Liberale Partij met 56 zetels en De Conservatieve Volkspartij met 16 zetels. De meerderheid wordt gecreëerd door de samenwerking met De Deense Volkspartij, die 22 zetels in het parlement heeft[2].

De Deense Volkspartij
Deze partij splitste zich in 1995 af van de extreem rechtse Vooruitgangspartij, en kenmerkt zich door zijn nationalistisch, populistisch en extreem rechts georiënteerde partijprogramma. Het doel van de partij is ‘het handhaven van de Deense onafhankelijkheid, door de vrijheid van de Deense bevolking te garanderen in hun eigen land, en het behouden en promoten van de representatieve overheid en de monarchie[3]’.

---

[1] Bron: Encarta Winkler Prins Encyclopedie, 2003
[2] Bron: http://www.um.dk/english/faktaark/rtf_files/26_regeringen_engelsk.rtf
[3] Bron: http://www.danskfolkeparti.dk/sw/frontend/show.asp?parent=3293&menu_parent=&layout=2

De Deense Volkspartij is voorstander van vriendelijke en dynamische samenwerking met alle democratische en op vrijheid gebaseerde landen, maar zal niet toestaan dat Denemarken zijn soevereiniteit uit handen geeft. Een consequentie hiervan is dat De Deense Volkspartij tegenstander is van (deelname aan) de Europese Unie. Men koestert de fundamentele vrijheden, zoals vrijheid van meningsuiting, het recht om zich te verenigingen, en religieuze vrijheid. Hierbij wordt het belang benadrukt van het respecteren van deze rechten voor en door andere landen. Vanuit het standpunt dat Denemarken geen immigratie land is, en dit ook nooit is geweest, accepteert men de transformatie naar een multi-etnische samenleving niet. Alleen als de vrijheid en democratie niet in gevaar komen, moet het tot op bepaalde hoogte mogelijk zijn voor buitenlanders om in Denemarken te wonen en eventueel het Deense staatsburgerschap te verkrijgen. De Deense grondwet wordt door de partij gezien als de basis van een representatieve overheid, die verder ontwikkeld dient te worden door meer directe democratie.

In het afgelopen decennia hebben steeds meer Denen zich kunnen vinden in de standpunten van de Deense Volkspartij. Deze populariteit blijkt uit de verkiezingsuitslag van november 2001, toen De Deense Volkspartij van 13 naar 22 zetels in het parlement ging. Hierdoor werd de Volkspartij de derde grootste partij in Denemarken.

De Deense Volkspartij en nieuw rechts

In de inleiding werd al kort ingegaan op de kenmerken van nieuw rechts. In deze alinea zal de stroming verder uitgewerkt worden, zodat verderop duidelijk wordt welke elementen van deze stroming voorkomen in het partijprogramma van De Deense Volkspartij.

De politieke stroming nieuw rechts kenmerkt zich door de voorkeur voor het meerderheidsprincipe als wenselijke manier om individuen te beschermen tegen een arbitraire overheid en om vrijheid te handhaven. Als politiek en economie op individuele vrijheid en initiatief gebaseerd moet zijn, dan moet het regeren door de meerderheid beperkt worden door de rechtsstaat. Alleen onder deze voorwaarden kan het meerderheidsprincipe verstandig en rechtvaardig functioneren. De overheid moet op minimale manier ingrijpen in de samenleving, waarbij de vrije markt zoveel mogelijk ruimte krijgt. Kortom, het politieke systeem moet net als de economie effectief zijn, en gebaseerd op liberale principes[4].

De overeenkomsten en verschillen tussen het partijprogramma van De Deense Volkspartij met nieuw rechts zijn nu vrij eenvoudig aan te wijzen. De voorkeur vanuit de partij voor een representatieve overheid, komt duidelijk overeenkomt met nieuw rechts. Ook de nadruk van het beschermen van de vrijheden van het individu komen terug in het partijprogramma. Dat de overheid een effectief orgaan moet zijn komt naar voren in het programmapunt over handhaving van de wet. Er wordt gesteld dat het handhaven van orde, gezag en recht van groot belang is voor een samenleving die gebaseerd is op de rechtsstaat.

Maar er zijn ook zeker een aantal verschillen, met name als het gaat om de claim voor meer participatie in de democratie, wat eigenlijk een typisch (nieuw) links kenmerk is. Verder komt uit het partijprogramma niet naar voren dat de overheid zich minder zou moeten bemoeien met de economie of de samenleving. Bovendien zijn er geen programmapunten die wijzen op meer liberalisering, of een grotere nadruk op de vrije markt economie. Integendeel, de afkeur die men heeft van de Europese Unie impliceert dat economische groei en liberalisering geen prioriteit hebben.

De Deense Volkspartij en het conservatisme

Om aan te kunnen duiden in hoeverre de partij conservatief genoemd kan worden, is het logischerwijs noodzakelijk om uiteen te zetten wat het conservatisme is. Doorgaans kenmerkt deze stroming zich door hiërarchie, gezag dat voortdurend aanwezig is, en een organische vergelijking met betrekking tot de maatschappij en de sturing ervan.

Overeenkomstige kenmerken zijn dus met name de voorkeur voor een op het Christendom gebaseerde staat, en de belangrijke functie die aan het gezin wordt toegekend. Zoals in het partijprogramma beschreven staat, ziet men het gezin als ‘het hart van de Deense maatschappij’. Bovendien wordt er, zoals hierboven al genoemd, behoorlijk nadruk gelegd op het handhaven van

---

[4] Bron: Held (1996). *Models of democracy.* Cambridge: Polity Press.

orde, gezag en recht. Het standpunt van De Deense Volkspartij dat zij de transformatie naar een multi-etnische samenleving niet zullen toestaan is ook zeker een conservatief kenmerk. Het impliceert immers dat niet iedereen gelijk wordt behandeld. Kenmerken die juist niet behoren tot het conservatisme zijn het pleiten van het totaal door de overheid gefinancierd zorgsysteem en het in standhouden van publiek onderwijs, omdat dit impliceert dat iedereen gelijke kansen moet hebben omtrent de toegankelijkheid.

Conclusie
De Deense Volkspartij lijkt een vrij jonge partij met een aanzienlijke aanhang. Maar als we ons verdiepen in het partijprogramma, zien we dat deze partij absoluut niet 'zuiver' tot de nieuw rechtse stroming behoort en duidelijk niet-conservatistische punten heeft opgenomen in het partijprogramma. Vernieuwend kan de partij – in dit opzicht – zeker niet genoemd worden, en er heerst eigenlijk helemaal geen echte nieuw rechtse ideologie. Bovendien wekt het partijprogramma door de verwarrende mengeling van standpunten de indruk dat het enkel en alleen inspeelt op de actuele problemen die de Deense bevolking bezighoudt. In dit perspectief kan de partij dan ook het beste als extreem rechts en vooral populistisch aangeduid worden, met een zeer gepolariseerde visie op de samenleving in Denemarken.

Een grote zwakte van het partijprogramma is het afkeuren van de Europese Unie, het huidige lidmaatschap en de euro, zonder dat er wordt ingegaan op economische strategieën om de economische en financiële gevolgen van dit standpunt op te vangen. Bovendien valt op dat er in het partijprogramma wél ingegaan wordt op de NAVO en de VN, maar niet op de economisch gezien zeer belangrijke Wereldhandelsorganisatie, waar Denemarken lid van is. Het lijkt er dus sterk op dat de partij totaal geen economisch beleid heeft uitgestippeld. In een complexe, interafhankelijke en globaliserende wereld komt dit niet bepaald professioneel over.

Hoe kan het dat de partij dan toch een relatief grote aanhang heeft? Hiervoor zijn een aantal internationale verklaringen, zoals de terugval van het socialisme en de demobiliserende impact op linkse bewegingen door de val van de muur. Bovendien kregen rechts-populistische partijen in Duitsland en Frankrijk meer aanhang, wat tevens invloed had op Denemarken. Er zijn echter ook nationale verklaringen, zoals de toenemende negatieve aandacht voor etnische minderheden en het onpopulaire Europese integratieproces. Deze gezamenlijke factoren maakten de weg vrij voor De Deense Volkspartij[5].

Uiteindelijk moet geconcludeerd worden dat De Deense Volkspartij, de derde partij van Denemarken met een niet te onderschatten invloed op de coalitie, een partijprogramma handhaaft dat weinig consistent en samenhangend is. Zowel op de korte als op de lange termijn is het niet waarschijnlijk dat deze partij een positieve bijdrage zal kunnen leveren aan de Deense samenleving.

[5] Karpantschof (2001). *The new right and antiracist struggle in post-cold war Denmark.* Digitale versie, nog niet gepubliceerd.